

ORIGINAL ARTICLE

Recreating Linguistic-Cultural Eclecticism in the English, Arabic, and Persian Translations of Amara Lakhous's Novel

Mahbube Noura^{*1}, Abdulbasit Arab Yusefabadi²

1. Assistant Professor, English Department, University of Zabol, Zabol, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Arabic Language and Literature, University of Zabol, Zabol, Iran

Correspondence:

Mahbube Noura

Email: m.fatollahi@uoz.ac.ir

Received: 06/May/2026

Revised: 31/May/2026

Accepted: 11/Jun/2026

How to cite:

Noura, M.; Arab Yusefabadi, A. (2026). Recreating Linguistic-Cultural Eclecticism in the English, Arabic, and Persian Translations of Amara Lakhous's Novel, *Journal of Sociolinguistics*, 9 (35), 41-59. (DOI: [10.30473/il.2026.77951.1757](https://doi.org/10.30473/il.2026.77951.1757))

ABSTRACT

In translation studies, the term "hybrid" refers to texts that are a mixture of two different languages and two different cultures. Among the vast number of Arab immigrants in Western countries, many writers have written in the interstitial space between Arab and Western culture and have created hybrid texts. One such work, which has received little attention from translation scholars, is the novel *The Clash of Civilizations Over an Elevator in Piazza Vittorio* by Amara Lakhous, which contains a wide range of linguistic-cultural eclectic elements. The aim of the present study is to conduct a comparative analysis of linguistic-cultural eclecticism in the English, Arabic, and Persian translations of the aforementioned novel, based on the theoretical framework of Homi Bhabha, the cultural studies theorist. In this descriptive-analytical study, the linguistic-cultural eclectic elements in the various chapters of the Arabic text of the work were first identified and categorized. This categorization was carried out based on Farahzad and Ghanbari Monfared's (2010) twelve-category model. Subsequently, the aforementioned elements were also identified in the English and Persian translations of the novel. After comparing the eclectic elements across the three languages, the translation method for each category of these elements was categorized into different categories based on an exploratory and researcher-developed classification. The results indicated that the most prominent manifestations of linguistic-cultural eclecticism in the translations under study were in subcategories such as proper names of individuals, foods, dates, and loanwords, for which the translators employed precise translation. Overall, the findings of the study confirmed that the representation of linguistic-cultural eclecticism in the three translations has helped create a third cultural space and has blurred ethnic and national boundaries between societies. This approach of the translators has led to the emergence of linguistic and cultural polyphony in the translations.

KEYWORDS

Linguistic-cultural eclecticism, translation, recreation, migration literature, *The Clash of Civilizations Over an Elevator in Piazza Vittorio*.



Introduction

Hybridity, a central concept in postcolonial theory, refers to the emergence of new transcultural forms within the contact zones of colonial encounter. As articulated by Homi K. Bhabha (1994), hybridity challenges the claim of cultural "purity" and emphasizes the mutual construction of colonizer and colonized subjectivities within an ambivalent "third space." This notion extends beyond colonial contexts into migration literature, where diasporic writers, living between their homeland and host societies, produce texts that are linguistically and culturally eclectic. These hybrid works, characterized by polyphony in language, narrative voice, and cultural references, pose distinct challenges for translation: translators must decide whether to domesticate foreign elements or preserve their strangeness to reflect the original's intercultural dynamism.

Amara Lakhous's novel, originally composed in Italian (2006) and self-translated into Arabic in the same year, with subsequent English (translated by Ann Goldstein, 2008) and Persian (translated by Shorvin Javanbakht, 2022) versions, offers a rich corpus for examining how linguistic-cultural hybridity is recreated across multiple linguistic and cultural landscapes. The novel vividly portrays immigrant life in Rome, weaving together Arabic, Italian, and global cultural references, making it an exemplary case for investigating the strategies translators employ to handle eclectic elements.

Research Objectives and Questions

This study aims to conduct a comparative analysis of linguistic-cultural eclecticism in the three translations of Lakhous's novel. The primary objectives are: (a) to identify and categorize eclectic elements based on Farahzad and Ghanbari Monfared's (2010) twelve-category model, and (b) to compare the translation methods used by the English and Persian translators in rendering these elements. Two research questions guide this investigation:

1. Which subcategories of linguistic-cultural eclecticism are present in the Arabic, English, and Persian translations?
2. What methods have the English and Persian translators employed to translate the various subcategories of linguistic-cultural eclecticism?

Theoretical Framework and Methodology

This descriptive-analytical study is grounded in Bhabha's (1994) theory of hybridity and the "third space." The sampling method was exhaustive: the researchers reviewed the complete texts of all three translations and extracted every instance of linguistic-cultural fusion. The extracted data were first classified using Farahzad and Ghanbari Monfared's (2010) model, which includes twelve subcategories: names, foods, clothing, social life, loanwords, date/time, unconventional syntax, religious concepts, political concepts, code-switching, foreign spelling, and idioms. Subsequently, the translators' approaches were analyzed using a researcher-developed fourfold classification: deletion (omitting the linguistic element), borrowing (direct transfer), word-for-word translation (literal rendering), and substitution (replacing the source-culture element with a target-culture equivalent).

Key Findings

A total of 52 instances of linguistic-cultural eclecticism were identified across eleven subcategories; no examples of "language transformation" (word blending) were found. The frequency and translation methods varied notably across subcategories:

- Names and Loanwords: All three translators predominantly employed borrowing for Latin personal names (e.g., *Benedetta Esposito*, *Antonio Marini*) and Italian loanwords (e.g., *ciao*, *guaglio*, *merci*), adapting spelling to target-language phonetics, thereby successfully transferring the eclectic atmosphere into their translations.
- Foods: Food items (e.g., *pizza*, *spaghetti*, *bruschetta*, *lasagna*) were almost universally transferred via borrowing. However, a significant cultural adaptation occurred in the

Persian translation, where *Chianti* (an alcoholic beverage) was substituted with the generic term "drink" (نوشیدنی), reflecting religious and social sensitivities prevalent in Iranian culture. The Arabic self-translation also exhibited slight moderation of overtly taboo references (e.g., using broader terms like "prohibitions" instead of explicitly mentioning "wine" and "pork" in one instance).

- **Religious and Political Concepts:** Terms related to Islamic precepts, rituals, and political discourse (e.g., *freedom of speech, democracy, oppression, unions*) were predominantly rendered via word-for-word translation, preserving a hybrid discursive space in all three versions.
- **Unconventional Syntax:** This subcategory revealed a critical divergence. The Arabic self-translation deliberately subverts classical Arabic syntactic norms to create a defamiliarizing effect influenced by Italian syntax. Examples include inverting the standard adjective-noun order (عبدو العربى instead of عبدو العربى), altering the vocative structure by placing the plea before the addressee (يا مريم) rather than the conventional (يا مريم الراحلة), and fronting the object in existential constructions (كان شيئا لم) instead of the standard (كان لم يكن شيئا). These conscious structural deviations are absent in the English and Persian translations, which adhere strictly to target-language syntactic norms, thereby losing this particular dimension of linguistic hybridity.
- **Foreign Spelling and Dates:** The Arabic version retained Latin spellings (e.g., *Amore, Parvi Bravo, Striscia la notizia*) and used Gregorian calendar dates, enhancing its visual hybridity. The English translator employed italics and capitalization to mark foreign terms. However, the Persian translation transliterated all foreign spellings into the Persian alphabet, thus erasing the orthographic manifestation of hybridity, although Gregorian dates were preserved.
- **Idioms and Proverbs:** Translators showed inconsistent approaches. In some cases, word-for-word translation preserved the foreignness (e.g., the Italian proverb "Worse than a Roman"), while in others, substitution or naturalization eliminated the eclectic effect (e.g., rendering the Persian proverb "youth is as intoxicating as wine" into a plain equivalent in Persian).

Discussion and Conclusion

The findings demonstrate that the three translators' approaches are neither uniform nor consistently hybrid. The Arabic self-translation emerges as the most overtly and strategically hybrid, deliberately manipulating syntax and orthography to enact Bhabha's "third space." In contrast, the English and Persian translations display a nuanced dual tendency: while they largely preserve cultural referents (food, names, politics) through borrowing and literal translation, they simultaneously normalize structural (syntactic) and orthographic anomalies, conforming more closely to target-language norms, particularly when faced with culturally sensitive topics like alcohol or Islamic taboos.

These results align with previous studies, such as Badi-e-Zaman et al. (2022), which noted a general tendency toward naturalization in Persian literary translation, yet they also echo the conscious cultural resistance identified in Chicano literature by Moghaddam Charkari (2022). Despite some naturalizing moves, the overarching outcome supports Bhabha's framework: by preserving a substantial number of foreign cultural referents and linguistic borrowings, the translations collectively contribute to blurring ethnic and national boundaries, creating a polyphonic cultural space that challenges the myth of cultural purity.

This study validates the applicability of Farahzad and Ghanbari Monfared's classification model and highlights the critical role of translator agency, source-text typology (self-translation vs. third-party translation), and socio-cultural context (e.g., Islamic sensitivities in Iran) in shaping the recreation of hybridity. Future research is recommended to incorporate an analysis of the original Italian text to fully capture the author's initial hybridizing strategies, and to apply

this methodological framework to other works of migration literature to further test the generalizability of these findings.

Keywords

Linguistic-cultural eclecticism, translation, recreation, migration literature, *The Clash of Civilizations Over an Elevator in Piazza Vittorio*.

«مقاله پژوهشی»

شیوه بازآفرینی التقاط زبانی-فرهنگی در ترجمه‌های رمان «برخورد تمدن‌ها سر آسانسوری در پیاتزا ویتوریو»

محبوبه نورا^{۱*}، عبدالباسط عرب یوسف آبادی^۲ **iD**

چکیده

در مطالعات ترجمه، اصطلاح دورگه به متن‌هایی اطلاق می‌شود که آمیزه‌ای از دو زبان و دو فرهنگ مختلف باشند. در میان خیل انبوه اعراب مهاجر در کشورهای غربی، نویسندگان زیادی در فضای بینابینی فرهنگ عربی و غربی قلم زده و متونی دورگه خلق کرده‌اند. یکی از این آثار که کمتر مورد توجه پژوهش‌گران ترجمه بوده، رمان «برخورد تمدن‌ها سر آسانسوری در پیاتزا ویتوریو» اثر عماره لخص است که دارای طیفی از عناصر التقاط زبانی-فرهنگی است. هدف پژوهش جاری، واکاوی تطبیقی التقاط زبانی-فرهنگی در سه ترجمه انگلیسی، عربی و فارسی رمان مذکور بر اساس چارچوب نظری هومی بابا، نظریه پرداز مطالعات فرهنگی، است. در این پژوهش توصیفی-تحلیلی، نخست، عناصر التقاط زبانی-فرهنگی در فصول مختلف متن عربی اثر شناسایی و دسته‌بندی شد. این دسته‌بندی بر مبنای مدل دوازده مقوله‌ای فرحزاد و قنبری منفرد (۲۰۱۰) انجام شد. سپس، موارد مذکور در ترجمه‌های انگلیسی و فارسی رمان نیز شناسایی گردید پس از مقایسه عناصر التقاطی در سه زبان، شیوه برگردان هر دسته از این عناصر در مقولات مختلف و بر اساس یک دسته‌بندی اکتشافی و محقق‌ساخته مقوله‌بندی شد. نتایج نشان داد که بیشترین نمود التقاط زبانی-فرهنگی در ترجمه‌های بررسی‌شده در زیرمقولاتی همچون اسامی خاص اشخاص، غذاها، تاریخ‌ها، و واژه‌های قرصی بوده که مترجمان در برگردان آن‌ها از ترجمه دقیق بهره گرفته‌اند. در مجموع، یافته‌های پژوهش مؤید آن بود که بازنمایی التقاط زبانی-فرهنگی در سه ترجمه به خلق فضای سوم فرهنگی کمک کرده و مرزهای قومیتی و ملیتی میان جوامع را کمرنگ کرده است. این رویکرد مترجمان منجر به ظهور چندصدایی زبانی و فرهنگی در ترجمه‌ها شده است.

واژه‌های کلیدی

التقاط زبانی-فرهنگی، ترجمه، بازآفرینی، ادبیات مهاجرت، رمان «برخورد تمدن‌ها سر آسانسوری در پیاتزا ویتوریو».

۱. استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشگاه زابل، زابل، ایران.
۲. استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه زابل، زابل، ایران.

نویسنده مسئول:

محبوبه نورا

رایانامه: m.fatollahi@uoz.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۲/۱۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۳/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۲۱

استناد به این مقاله:

نورا، محبوبه؛ عرب یوسف آبادی، عبدالباسط (۱۴۰۵). شیوه بازآفرینی التقاط زبانی-فرهنگی در ترجمه‌های رمان «برخورد تمدن‌ها سر آسانسوری در پیاتزا ویتوریو»، فصلنامه زبان‌شناسی اجتماعی، ۹ (۳۵)، ۴۱-۵۹.

(DOI: [10.30473/il.2026.77951.1757](https://doi.org/10.30473/il.2026.77951.1757))

مقدمه

یکی از پرکاربردترین و بحث‌برانگیزترین اصطلاحات در نظریه پسااستعماری، اصطلاح «آمیختگی»^۱ است که اغلب به ایجاد اشکال جدید فرافرهنگی در منطقه تماس^۲ ناشی از استعمار اشاره دارد. همانطور که در باغبانی این اصطلاح به پرورش دو گونه از طریق پیوند یا گرده‌افشانی برای تشکیل یک گونه سوم، یعنی «هیبرید» مربوط است. هیبریداسیون^۳ اشکال مختلفی دارد: زبانی، فرهنگی، سیاسی، نژادی و غیره. نمونه‌های زبانی آمیختگی شامل زبان‌های پیچین^۴ و کریول^۵ هستند که موید کاربرد گسترده اصطلاحی است که باختین^۶ برای نشان دادن قدرت مخرب و دگرگون‌کننده چندصدایی زبانی و به تبع آن، روایت‌های چندصدایی به کار گرفته بود (هولکوئیست^۷، ۱۹۸۴، ص. ۴).

اصطلاح «دورگه»^۸ اخیراً با آثار هومی بابا^۹ مرتبط شده است. تحلیل او از روابط استعمارگر/استعمارشده بر وابستگی متقابل آنها و ساخت متقابل ذهنیت‌هایشان تأکید دارد. بابا معتقد است که همه گزاره‌ها و سیستم‌های فرهنگی در فضایی ساخته می‌شوند که او آن را «فضای سوم»^{۱۰} می‌نامد (۱۹۹۴: ۳۷). هویت فرهنگی همیشه در این فضای متناقض و دوگانه ظهور می‌کند. از نظر هومی بابا، ادعای «خلوص» فرهنگ‌ها ادعایی غیرقابل دفاع است. به گمان وی، شناخت فضای دوپهلوی هویت فرهنگی می‌تواند به ما کمک کند تا بر هراس خود از تنوع فرهنگی غلبه کنیم و به جای آن، نوعی آمیختگی مثبت را به رسمیت بشناسیم که در آن تفاوت فرهنگی، کارساز و مفید است.

در مطالعات ترجمه، اصطلاح دورگه^{۱۱} به متن‌هایی اطلاق می‌شود که آمیزه‌ای از دو زبان و دو فرهنگ مختلف باشند. برای نمونه، وقتی دینا نیری در رمان «یک قاشق زمین و دریا» که به انگلیسی نگاشته شده، برای اشاره به زنان شمالی از عبارت Shomali Northern women استفاده می‌کند، متن رمان وی متنی دورگه است (نیری^{۱۲}،

۲۰۱۳، ص. ۱۵). این اصطلاح در مورد متن‌های ترجمه‌شده هم به کار می‌رود، یعنی متون مقصدی که نشانه‌های زبان و فرهنگ مبدا در آن حفظ می‌شود، و هم در مورد متن‌هایی، به ویژه ادبی، که آمیزه‌ای از زبان مستعمره‌ها و استعمارگران سابق باشند مثلاً شعر یا رمانی که نویسنده‌ای هندی به زبان انگلیسی بنویسد و در آن نشانه‌های فرهنگی خود را حفظ کند (فرحزاد، ۲۰۰۴؛ ملانظر و پرهام، ۲۰۰۹). یکی از نمونه‌های ترجمه دورگه در تاریخ معاصر ایران، ترجمه فارسی رمان «عطر سنبل، عطر کاج» فیروزه جواهری دوما به قلم محمد سلیمانی‌نیا (۱۳۸۸) است که در آن شخصیت رمان در آمریکا به دنبال یافتن کیک گل (mud cake) و سگ داغ (hot dog) است.

متن دورگه محصول فرآیند ترجمه است. این نوع متن دارای ویژگی‌هایی است که به نحوی در فرهنگ زبان مقصد، نابجا، عجیب یا نامتعارف هستند. این ویژگی‌ها ناشی از ناتوانی مترجم یا تأثیر فرآیند ترجمه نیستند بلکه گرایش هشیارانه و عامدانه مترجم را نشان می‌دهند. متن دورگه با آن که هنوز در فرهنگ مقصد جا نیفتاده و با عرف و قراردادهای مرسوم آن سازگار نیست، در فرهنگ مقصد پذیرفته می‌شود چون با موقعیت ارتباطی که در آن تولید شده سازگار است (شفنر و ادب^{۱۳}، ۲۰۰۱).

چارچوب نظری هومی بابا، مهمترین دیدگاه التقاط زبانی- فرهنگی است که در متون نظریه ترجمه نیز به کار گرفته شده است. بر اساس نگرش هومی بابا، رویکرد مترجمان باید تلاش برای بازنمایی و انتقال عناصر فرهنگی اقوام مهاجر و ملل استعمارشده و در نتیجه خلق متون ادبی دورگه در زبان مقصد باشد. دیگر نظریه‌پردازان ترجمه ادبی نیز با الهام از هومی بابا، بر حفظ التقاط زبانی- فرهنگی در ترجمه تأکید کرده‌اند که در ادامه به آرای برخی از آنان اشاره می‌کنیم.

از نظر شفنر و ادب (۲۰۰۱)، متن دورگه حاصل تماس^{۱۴} و کشمکش^{۱۵} میان زبان‌ها و فرهنگ‌هاست. کشمکش بیانگر نوعی تغییر در فرهنگ مقصد است که فرهنگ مقصد را به واکنش وامی‌دارد و با مقاومت این فرهنگ روبرو می‌شود. این تغییر گاهی اجتماعی-سیاسی است و موجب ورود متن‌های جدید و اصلاح‌شده از طریق ترجمه به زبان مقصد می‌شود.

1. hybridity
2. contact zone
3. hybridation
4. pidgin
5. creole
6. Bakhtin
7. Holquist
8. hybrid
9. Homi Baba
10. third space
11. hybrid
12. Nayeri

13. Schaeffner & Adab

14. contact

15. conflict

جاری نیز در ادامه و تکمیل پژوهش‌های قبل با موضوع التقاط زبانی-فرهنگی در ترجمه ادبیات مهاجرت انجام می‌شود.

هدف پژوهش جاری، واکاوی تطبیقی التقاط زبانی-فرهنگی در سه ترجمه انگلیسی، عربی و فارسی رمان «برخورد تمدن‌ها سر آسانسوری در پیاتزا ویتوریو»^۴ است. در این پژوهش برآنیم تا با توصیف و دسته‌بندی عناصر مختلف التقاط زبانی-فرهنگی بر اساس دسته بندی فرحزاد و قنبری منفرد (۲۰۱۰) در سه ترجمه رمان مذکور، انواع مقولات التقاطی و شیوه بازآفرینی آن‌ها در سه ترجمه اثر به زبان‌های مختلف را مورد بررسی تطبیقی قرار دهیم. در پژوهش جاری می‌کوشیم به دو پرسش زیر پاسخ دهیم:

۱. مترجمان عربی، انگلیسی و فارسی کدام‌یک از مقولات مختلف التقاط زبانی-فرهنگی را در اثر خود به کار برده‌اند؟

۲. مترجمان انگلیسی و فارسی از چه شیوه‌هایی برای برگردان مقولات مختلف التقاط زبانی-فرهنگی بهره گرفته‌اند؟

پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های بسیاری درباره متون دورگه ادبیات مهاجرت و ترجمه آن انجام شده است. کمبو^۵ (۲۰۱۹) رویکردی جدید برای مواجهه با متون دورگه و ترجمه آن‌ها ارائه کرد. وی رویکرد خود را در سه مرحله دریافت، انتقال و بازتولید تبیین کرد تا بتواند نقش عناصر التقاط زبانی-فرهنگی را در بافت فرهنگی جامعه مقصد بازآفرینی کند. بدین ترتیب، رویکرد کمبو به درک التقاط زبانی-فرهنگی و نقش آن در متن اصلی (بعد شناختی) و برگردان موثر نقشی معادل متن اصلی در بافت فرهنگی جامعه مقصد (بعد ترجمه‌ای) کمک می‌کند. با وجود این، هدف رویکرد کمبو، ارائه چارچوبی نظری بوده و بر نمونه‌های عینی ترجمه عناصر التقاط زبانی-فرهنگی متمرکز نبوده است.

نینگ^۶ (۲۰۲۳) با بررسی متون ادبی دورگه و ترجمه‌های آن‌ها به این نتیجه رسید که التقاط زبانی-فرهنگی هم عملی فرهنگی است و هم انتخابی راهبردی که به خلق یک راهبرد جدید در ترجمه می‌انجامد. به گفته وی، راهبرد ساخت

در مواردی نیز بین‌المللی شدن فرآیندهای ارتباطی، مرزهای میان انواع متن را جابجا می‌کند و متونی دورگه را به جامعه مقصد وارد می‌کند.

به گفته پیم^۱ (۲۰۰۱)، دورگه بودن ویژگی متون ترجمه نیست و متون دورگه در هر فضای بین‌فرهنگی می‌توانند حضور داشته باشند. تولید هر متن اصیل به خودی خود ماهیتی میان‌فرهنگی دارد. ترجمه نیز عامل دورگه‌زایی است و هدف آن تولید متنی است که در زبان و فرهنگ مقصد دورگه به چشم نیاید اما از سوی دیگر مترجمان که کارگزاران میان‌فرهنگی هستند با حداقل دو فرهنگ سر و کار دارند پس خود نیز دورگه هستند.

نیوبرت^۲ نیز (۲۰۰۱) معتقد است که دورگه بودن یک ویژگی مهم ترجمه است. این ویژگی ممکن است در تمام یا بخشی از متن ترجمه دیده شود و پیدایش آن با انگیزه‌های فردی، تاریخی و اجتماعی است. ادبیات مهاجرت هم در واقع مجموعه‌ای از متن‌های دورگه است که به دست نویسندگان مهاجر نوشته می‌شود. به گفته فرحزاد (۲۰۰۴)، نویسنده پسااستعماری و نویسنده مهاجر هر دو دورگه هستند و در جستجوی هویتی تازه در فضای بینابینی^۳ هستند و متونی خلق می‌کنند که به لحاظ زبانی و فرهنگی به همان فضای بینابینی تعلق دارند یعنی فضایی که بین فرهنگ بومی و فرهنگ استعمارگر یا مهاجرپذیر قرار دارد.

بخشی از ادبیات امروز جهان با تعریف ادبیات دورگه همخوانی دارد و آن ادبیات مهاجرت است. این بخش از ادبیات جهان به دست نویسندگان مهاجری نوشته شده است که دور از وطن خود زندگی می‌کنند. نویسندگان مهاجر نیز مانند نویسندگان پسااستعماری با چالش هویت مواجه هستند. هر دو در جستجوی هویت تازه‌ای برای خود هستند. این چالش هویتی دستمایه پژوهش‌های بسیاری در حوزه ادبیات تطبیقی و مطالعات پسااستعماری در ترجمه ادبی بوده است (به پیشینه پژوهش رجوع کنید). در میان خیل انبوه عرب‌های مهاجر در کشورهای غربی، نویسندگان زیادی در فضای بینابینی فرهنگ عربی و غربی قلم زده و متونی دورگه خلق کرده‌اند که بررسی ویژگی‌های بینابینی و بینا فرهنگی آثار این نویسندگان به درک بهتر و عمیق‌تر از بحران‌های هویتی جامعه مهاجر کمک می‌کند. پژوهش

4. "Scontro di civilita per un ascensore a piazza Vittorio"

5. Kembou

6. Ning

1. Pym

2. Neubert

3. in-between space

صاحب ثروت و قدرت گفتمان نمادین در تلاش برای حذف دیگری و تثبیت خویش‌نمایی خویش است. در پژوهش جاری نیز همچون مطالعه مقدم چرکاری، رویکرد مترجمان در حفظ التقاط زبانی - فرهنگی آثار ادبی مورد توجه می‌باشد و البته این رویکرد در ترجمه‌های پیاپی یک نمونه رمان التقاطی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بدیع‌الزمان، سامانی و باقری‌پور (۲۰۲۲) راهبردهای ترجمه عناصر التقاط زبانی - فرهنگی را در ترجمه‌های چهار رمان انگلیسی به فارسی بررسی کردند. یافته‌های این پژوهش نشان داد گرایش عمده مترجمان ادبی به طبعی‌سازی عناصر التقاط زبانی - فرهنگی در فارسی بوده به نحوی که خوانندگان متوجه غرابت عناصر فرهنگی بیگانه در فارسی نشوند. با وجود این، مترجمان مذکور با کاربرد واژگان و ساختارهای دورگه توانسته‌اند غرابت زبانی متون اصلی را در ترجمه خود بازتاب دهند. در پژوهش جاری نیز همانند مطالعه بدیع‌الزمان و همکاران، روش‌های برگردان و حفظ عناصر التقاط زبانی - فرهنگی در ترجمه‌های مختلف رمان عماره لخصوص تحلیل می‌شود.

مرور پیشینه پژوهش‌های مرتبط نشان می‌دهد برخی مطالعات صرفاً قبلی صبغه نظری داشته‌اند، برخی به التقاط زبانی - فرهنگی درون مرزهای ملی پرداخته‌اند و برخی دیگر، التقاط زبانی - فرهنگی را در قلمروهای فرهنگی دورتر همچون شرق آسیا تحلیل کرده‌اند. به رغم پژوهش‌های متعددی که درباره ترجمه متون التقاطی و ادبیات مهاجرت انجام شده، تاکنون مطالعه‌ای چندزبانه در مورد ترجمه‌های رمان «برخورد تمدن‌ها سر آسانسوری در پیاتزا ویتوریو» انجام نشده است. در این مطالعه برآنیم خلا یادشده را پوشش دهیم.

روش پژوهش

پژوهش جاری بر سه ترجمه رمان عماره لخصوص متمرکز است. نویسنده، اصل اثر را به ایتالیایی و در سال ۲۰۰۶ نگاشته است. وی در همان سال، ترجمه عربی اثر خود را نیز با عنوان متفاوت «چگونه از گرگ شیر بخوریم بی آن که گزیده شویم؟» روانه بازار کرد. این ترجمه نمونه‌ای از خودبرگردانی^۴ است که در آن مترجم، اثر تالیفی خود را شخصا به زبان دیگر ترجمه می‌کند. ترجمه انگلیسی اثر^۵ را

دوطرفه^۱ راهبردی روشنفکرانه است که با فلسفه فرهنگی «همسازی در عین تفاوت»^۲ در جامعه چین همخوانی دارد. این راهبرد به معرفی فرهنگ‌های جدید به جامعه مقصد و رشد فرهنگ مقصد کمک می‌کند. در این میان، ترجمه‌های التقاطی نیز سنگ بنای رشد فرهنگ‌ها در سراسر جهان هستند. پژوهش نینگ بر زبان چینی و فرهنگ شرق آسیا متمرکز بوده است، در حالی که پژوهش جاری بر ترکیبی از فرهنگ‌های غربی، عربی و ایرانی متمرکز است.

بخشی از مطالعات قبلی نیز در بستر ادبیات ایران انجام شده است. پرهام (۱۳۹۰) با بررسی مقابله‌ای کیفیت التقاطی متون تولیدشده در وطن با متون تولیدشده در دیاسپورا نشان داد التقاط ویژگی منحصر به فرد متون تولیدشده در دیاسپورا نیست و در متون تولیدشده در وطن نیز به میزان قابل توجهی یافت می‌شوند. وی همچنین نشان داد که محیط تولید متن صرفاً یکی از عوامل موثر در کیفیت التقاطی متن است و قصد خاص نویسنده از نگارش یا ترجمه متن و یا توصیف جامعه التقاطی نیز ممکن است به تولید متن التقاطی بینجامد. پژوهش جاری بر خلاف تحقیق پرهام، التقاط زبانی - فرهنگی را در بعد فراملیتی مد نظر دارد.

افضلی و افشاری (۱۳۹۹) انعکاس هویت ملی و مذهبی مترجمان در ترجمه‌های رمان‌های فیروزه دوما را بررسی کردند. نتایج این پژوهش نشان داد گرایش مترجمان به تغییر بخش‌های دوزبانه در این رمان‌ها ناشی از هویت ملی و مذهبی مترجمان بوده که خود بازتابی از هویت ملی و مذهبی جامعه ایران است. این تغییرات در برگردان واژگان، عبارات و حتی جملات متون اصلی مشهود است و می‌تواند به عنوان نمونه‌های عملی در کلاس‌های ترجمه ادبی به کار گرفته شود (همچنین ببینید زند، ۲۰۱۵). پژوهش جاری نیز مانند پژوهش افضلی و افشاری، جرح و تعدیل عناصر فرهنگ غربی در جوامع مسلمان را مورد توجه قرار داده است.

مقدم چرکاری (۱۴۰۱) با بررسی متون التقاطی ادبیات چیکانی و نقش مترجم به عنوان کنشگر اجتماعی در ترجمه آن‌ها نشان داد یکی از راه‌های مبارزه فرهنگی علیه انقیاد پسا استعماری، استفاده از ادبیات التقاطی است که در آن خالقان و بازنویسان این نوع متن، در کنار هم در چالشی مدام برای جلوگیری از حذف گفتمانی هستند که متعلق به اقلیت زبانی، فرهنگی و گفتمانی در بافتاریست که در آن اکثریتی

۳. «كيف ترضع من الذئبة دون أن تضنك»

4. self-translation

5. "Clash of Civilizations over An Elevator in Piazza Vittorio"

1. two-way construction

2. harmony in diversity

در گام نخست، عناصر التقاط زبانی- فرهنگی در فصول مختلف متن عربی اثر شناسایی و دسته‌بندی شد. این دسته‌بندی بر مبنای مدل دوازده مقوله‌ای فرحزاد و قنبری منفرد (۲۰۱۰) انجام شد که در آن زیرمقولات زیر برای التقاط زبانی- فرهنگی شمرده شده است: نام‌ها، غذاها، البسه، زندگی اجتماعی، وام‌واژه‌ها^۱، تاریخ/زمان، نحو غیرمتعارف^۲، مفاهیم مذهبی، مفاهیم سیاسی، رمزگردانی^۳، املاهای خارجی^۴ و اصطلاحات.

در گام دوم، موارد مذکور در ترجمه‌های انگلیسی و فارسی رمان نیز شناسایی و در ستون‌های مجزا درج گردید تا امکان مقایسه این عناصر با متن عربی فراهم شود. نهایتاً در گام سوم، پس از مقایسه عناصر التقاطی در سه زبان، شیوه برگردان هر دسته از این عناصر در مقولات مختلف و بر اساس یک مدل محقق‌ساخته دسته‌بندی شد تا تفاوت عملکرد مترجمان انگلیسی و فارسی در برگردان مقولات مختلف التقاط زبانی- فرهنگی روشن شود. این مدل شامل چهار شیوه حذف (بازگو نکردن عنصر زبانی)، وام‌گیری (انتقال عینی عنصر زبانی)، ترجمه واژه به واژه (برگردان دقیق و واژه به واژه عنصر زبانی) و جایگزینی (کاربرد عنصر فرهنگی جامعه مقصد به جای عنصر فرهنگی زبان مبدا) است.

نتایج پژوهش

چنان که پیش‌تر اشاره شد، در پژوهش جاری حضور مقولات مختلف التقاط زبانی- فرهنگی در سه ترجمه رمان عماره لخصوص بررسی شد. فهرست مقولات یادشده در جدول ۱ آمده است. در ادامه، مقولات مختلف التقاطی تبیین و نمونه‌هایی از کاربرد آن‌ها در سه نسخه رمان ارائه می‌شود.

جدول ۱. مقولات مختلف التقاط زبانی- فرهنگی در سه ترجمه رمان

مقوله التقاط	مقوله التقاط
نام‌ها	مقوله التقاط
غذاها	نحو غیرمتعارف
البسه	مفاهیم مذهبی
زندگی اجتماعی	مفاهیم سیاسی
وام‌واژه‌ها	رمزگردانی
تاریخ/زمان	املاهای خارجی
	اصطلاحات

آن گلدشتاین در سال ۲۰۰۸ از روی نسخه ایتالیایی منتشر کرد و ترجمه فارسی آن نیز با ترجمه شروین جوانبخت در سال ۱۴۰۱ بر مبنای نسخه انگلیسی به بازار عرضه شد. دلیل عمده انتخاب این اثر برای پژوهش، حضور پررنگ عناصر التقاط زبانی- فرهنگی و غلبه فضای مهاجرت و زندگی مهاجران در رمان است. دلیل دیگر این انتخاب نیز، وجود چندین نمونه ترجمه با ماهیت مختلف (یک ترجمه از خود نویسنده و دو ترجمه از دیگر مترجمان) بوده است که به درک ما از شیوه بازآفرینی عناصر التقاطی در فرآیند بازترجمه کمک می‌کند.

رمان از داستان‌نویس الجزائری تبار، عماره لخصوص درباره ماجرای قتل است که در یکی از آپارتمان‌های شهر رم اتفاق افتاده است. ساکنان آپارتمان که اغلب مهاجرند، درباره صحنه قتل توضیحاتی به پلیس می‌دهند که پرده از موضوع اصلی داستان برمی‌دارند، مسئله هویت، تعدد فرهنگ‌ها، تفاوت‌ها و مسئله نژادپرستی در ایتالیا. رابطه این افراد و مسائلی که در کنار هم دارند، هم تفاوت فرهنگی بین آن‌ها را نشان می‌دهد و هم برخوردشان با تفاوت‌های همدیگر را. تفاوت بین نگاه مذهبی و غیرمذهبی، تفاوت بین ساکن رم بودن یا نبودن، تفاوت بین جنوبی یا شمالی ایتالیا بودن و غیره. از آن‌جاکه شخصیت اصلی داستان، احمد سالمی/امدیو در روز قتل ناپدید شد؛ بنابراین پلیس به وی مشکوک است و تحقیق و تفحص از ساکنین آپارتمان، لایه‌های عمیق شخصیت و زندگی امدیو را برملا می‌سازد. این رمان را می‌توان جزء رمان‌های ذهن‌گرای معاصر عربی به شمار آورد که لخصوص به قلم خود آن را از ایتالیایی به عربی ترجمه کرده است. در این رمان، امدیو پس از مهاجرت از الجزائر به ایتالیا با فراگیری زبان ایتالیایی و کنار گذاشتن زبان و فرهنگ عربی در تعارض شدید قرار می‌گیرد.

پژوهش جاری، مطالعه‌ای توصیفی و تحلیلی است که در آن حضور و بسامد زیرمقولات مختلف التقاط زبانی- فرهنگی در ترجمه‌های مختلف رمان عماره لخصوص توصیف شده و رویکرد مترجمان بر اساس چارچوب نظری آمیختگی زبانی- فرهنگی از هومی بابا تحلیل شده است. روش نمونه‌گیری در پژوهش جاری، نمونه‌گیری تام بوده است بدان معنا که نگارندگان متن کامل ترجمه‌ها را بررسی و همه مصادیق التقاط زبانی- فرهنگی را استخراج کردند.

با عنایت به این که ترجمه عربی اثر از خود نویسنده بوده و پیش از دو ترجمه انگلیسی و فارسی به طبع رسیده است،

1. word borrowing
2. unusual syntax
3. code-switching
4. foreign spelling

نام‌ها

نام‌های خاص است. در متن عربی اثر، تعداد هشت مورد از

نخستین مقوله‌ی تقاطع زبانی - فرهنگی در رمان بررسی شده، کاربرد اسامی خاص لاتین به چشم می‌خورد (جدول ۲).

جدول ۲. نمونه‌های نام‌های خاص در سه ترجمه‌ی رمان

مثال عربی	مثال فارسی	مثال انگلیسی
بندتا اسپوزیتو(ص ۳۳)	بنهدتا اسپوسیتو(ص ۲۷)	Benedetta Esposito (p20)
الزابتا فابیانی(ص ۶۱)	الیزابتا فابیانی(ص ۵۱)	Elisabetta Fabiani (p38)
ماریا کریستینا گونزالیز(ص ۷۳)	ماریا کریستینا گونزالس(ص ۶۱)	Maria Cristina Gonzalez (p44)
انطونیو مارینی(ص ۸۳)	آنتونیو مارینی(ص ۶۹)	Antonio Marini (p51)
یوهان فان مارتن(ص ۹۵)	یوهان ون مارتن(ص ۸۱)	Johan Van Marten(p59)
ساندرو دندینی(ص ۱۰۵)	ساندرو داندینی(ص ۹۱)	Sandro Dandini(p65)
ستیفانیا ماسارو(ص ۱۱۷)	استفانیا ماسارو(ص ۱۰۱)	Stefania Massaro (p73)
ماورو بتارینی(ص ۱۴۳)	مارو بتارینی(ص ۱۲۳)	Mauro Bettarini (p90)

غذاها

همان طور که در جدول بالا می‌بینیم، ترجمه‌های

انگلیسی و فارسی عمدتاً به صورت واژه به واژه برگردان شده‌اند و صرفاً تغییراتی اندک در آن‌ها ایجاد شده تا با آوا و املاى زبان مقصد سازگار شوند.

دومین مقوله‌ی تقاطع زبانی - فرهنگی در رمان بررسی شده، نام غذاها است. در متن عربی اثر، تعداد ۱۱ مورد کاربرد اسامی غذاهای ایتالیایی به چشم می‌خورد(جدول ۳).

جدول ۳. نمونه‌های نام غذاها در سه ترجمه‌ی رمان

مثال عربی	مثال فارسی	مثال انگلیسی
تؤكل فى آخر المطاف بعد الانتهاء من المشهيات أى لانتیباستى المتمثلة فى لابروسكىتا بالطماطم أو بالزيتون ثم الطبق الأول أى البريمو الذى يشمل على العجائن المتنوعة التى لا أطيق رؤيتها من سباجيتى ورفیولى وفیتوشینی ولازانيا إلى آخر القائمة ويليهِ الطبق الثانى أى السكندو الذى يحتوى على الخضروات مصحوبة باللحم الأحمر أو الدجاج أو السمك (۱۱)	وقتی بروسکتا با گوجه فرنگی یا زیتون خورده اید بعد آن وعده اول مشهور همه پاستاهایی که حالم را به هم میزنند مثل اسپاگتی و ملازمانش راویولی فتوجینی، لازانیا فوسیلی اورکیاته ریگاتونی و بقیه‌شان و آخر سر وعده دوم گوشت یا ماهی با دورچین سبزیجات (۱۰)	After you've had bruschetta with tomatoes or olives, then the notorious first course, which includes all those different pastas I can't stand, like spaghetti and company (ravioli, fettuccine, lasagna, fusilli, orecchiette, rigatoni, and so on), and finally the second course, of meat or fish with side dishes of vegetables.
غورمه سبزی، و بره کباب، کشک بادمجال، بورانی کدو (۱۷)	قورمه سبزی؛ کباب کوبیده، کشک بادمجان و کته (۱۴)	Gormeh sabzi and kubideh kebab, kashk badenjan and kateh(p10)
کیانتی (۲۰) ..	بطری نوشیدنی (۱۷)	Some bottles of Chianti(p12)
هل تؤكل البیتزا والسباجیتی والفتوشینی واللازانيا والرافیولی والتوزتلینی والبازمیجانا فی شیراز؟ (۲۹)	مگ مردم در شیراز ایتالیایی حرف میزنند؟ مگر در شیراز پیتزا، اسپاگتی، فتوجینی لازانیا راویولی، تورتلینی، پارمیچانو میخورند؟ (۲۳)	Do people speak Italian in Shiraz? Do they eat pizza, spaghetti, fettuccine, lasagna, ravioli, tortellini, parmigiano in Shiraz? Auuuuuuuuu . . . (p17)

همان طور که در جدول بالا می‌بینیم، مترجمان انگلیسی و فارسی همه نام‌های غذای ایتالیایی را واژه به واژه ترجمه کرده و به

متن ترجمه خود آورده‌اند. تنها موردی که مترجم فارسی از لفظ جایگزین بهره گرفته، کاربرد واژه عام «نوشیدنی» به جای «کیانتی» (نوعی نوشیدنی الکلی) است. واضح است که این انتخاب ناشی از ملاحظات فرهنگی جامعه ایرانی و منع کاربرد اسامی نوشیدنی‌های الکلی در متون ادبی ایران است.

مفاهیم اجتماعی

سومین مقوله‌ی تقاطع زبانی - فرهنگی در رمان بررسی شده، مفاهیم مرتبط با زندگی اجتماعی است. در متن عربی اثر، تعداد سه مورد اشاره

به مفاهیم اجتماعی به چشم می‌خورد (جدول ۴).

جدول ۴. نمونه‌های مفاهیم اجتماعی در سه ترجمه رمان

مثال انگلیسی	مثال فارسی	مثال عربی
Even today I'm amazed when I hear speeches by certain Italian politicians on the news and on television programs. Take, for example, Roberto Bossosso (p7).	هنوز هم وقتی سخنرانی‌های بعضی از این سیاستمداران ایتالیایی را در اخبار و برنامه‌های تلویزیونی میبینم، دهانم از حیرت باز میماند مثلاً روبرتو بوسوسو را ببینید (۱۱)	لا يزال يتملكنى العجب كلما أستمع إلى تصريحات بعض السياسيين الإيطاليين فى نشرات الأخبار والحصص التلفزيونية. فلأخذ على سبيل المثال روبرتو بوسوسو (۱۲)
Some let their tongues go, hurling insults in Spanish and Italian. Some provoke the people sitting nearby, and so in an instant fists are raised, and kicks and punches fly (p45).	بعضی‌ها اختیار زبانشان را از دست میدهند به اسپانیایی و ایتالیایی بدو بیراه میگویند بعضی‌ها کفر آدم‌هایی را که کنارشان نشسته‌اند در می‌آورند و در یک چشم برهم زدن جنجال به پا میشود و مشت و لگد به هوا می‌رود. (۶۳)	فهناك من يترك العنان للسانه للسب والشتيم بالإسبانية والإيطالية، وهناك من يستفز الجالسین بجانبه وسرعان ما تشابك الأيادي وتوجه للكمات والركلات بطريقة عشوائية، (۷۵)
This habit is typical of people from the south: sitting in a café talking and gossiping. We should close down the cafés and force everyone to work (p54).	این رفتار از طرف مردم جنوب غیرعادی نیست؛ بنشینند توی یک کافه و حرف بزنند و غیبت کنند. باید کافه‌ها را تعطیل کرده و همه را مجبور کنیم کار کنند (۷۳)	هذه عادة أهل الجنوب: الجلوس فى البارات للثرثرة والنميمة والقیل والقال. ينبغي غلق البارات وإرغامهم على العمل. (۸۸)

اجتماعی دورگه در رمان به دست دهند.

مفاهیم مذهبی

چهارمین مقوله التقاط زبانی-فرهنگی در رمان بررسی شده، مفاهیم مذهبی است. در متن عربی اثر، تعداد شش مورد کاربرد مفاهیم مذهبی به چشم می‌خورد (جدول ۵).

همان طور که در نمونه‌های بالا می‌بینیم، مفاهیم

اجتماعی همچون سخنرانی‌های سیاسی، منازعات و غیبت کردن از جمله مفاهیم اجتماعی التقاطی محسوب می‌شوند که برخورد فضای اجتماعی دو جامعه عربی و غربی را به تصویر می‌کشند. هر سه مترجم مفاهیم یادشده را به صورت دقیق و واژه به واژه بازگو کرده‌اند تا تصویری دقیق از فضای

جدول ۵. نمونه‌های مفاهیم مذهبی در سه ترجمه رمان

مثال انگلیسی	مثال فارسی	مثال عربی
The Italians don't know Islam properly. They think it's a religion of bans (p31)	ایتالیاییها دینهای دیگر را درست و حسابی نمی‌شناسند. خیال میکنند دین یعنی ممنوعیت (۴۲)	الإيطاليون لا يعرفون الإسلام كما يجب، يعتقدون أن الإسلام هو دين المنوعات (۵۰)
Like Signor Amedeo, who always surprises me with his Islamic greeting: "Assalam alaikum." (p31)	مثل سینیور آمدهو که همیشه با سلام اسلامی‌اش غافلگیرم می‌کند «السلام علیکم» (ص ۴۲)	مثل السنيور أمديو الذى كان يفاجئنى دوماً بالتحية الإسلامية: السلام عليكم (ص ۵۰)
Signor Amedeo is the only Italian who spares me embarrassing questions about the veil, wine, pork, and so on (p31).	سینیور آمدهو تنها کسی است که سوالات تحقیرآمیز درباره روبنده، شراب و گوشت خوک و این چیزها از من پرسد (ص ۴۲)	السنيور أمديو الايطالى الوحيد الذى يمتنع عن احرأجى بالاسئلة المتعلقة بالحجاب و حقوق المراه و المحرمات (ص ۵۰)
One moment heswears that the true Muslim has to know Arabic (p31)	یک بار قسم می‌خورد که مسلمان واقعی باید عربی بداند (ص ۴۳)	تاره يجزم بان المسلم الاصيل عربى اللسان (ص ۵۱)

همچون «حقوق زنان» و «محرمات» بهره گرفته تا ترجمه خود را با انتظارات و حساسیت‌های فرهنگی جامعه عرب‌زبان هماهنگ سازد.

مفاهیم سیاسی

پنجمین مقوله التقاط زبانی- فرهنگی در رمان بررسی‌شده، مفاهیم سیاسی است. در متن عربی اثر، تعداد پنج مورد کاربرد مفاهیم سیاسی به چشم می‌خورد (جدول ۶).

همان‌طور که در نمونه‌های بالا می‌بینیم، مفاهیم مذهبی همچون احکام دینی، مناسک، قوانین و محرمات دین از جمله موضوعات مذهبی هستند که به التقاط زبانی- فرهنگی متن رمان کمک کرده‌اند. این مفاهیم در غالب موارد به صورت واژه به واژه برگردان شده‌اند تا تصویری دقیق از التقاط زبانی- فرهنگی متن اصلی به دست دهند. تنها در یک مورد، مترجم عربی به جای دو لفظ «گوشه خوک» و «شراب» که از محرمات و نجاسات هستند از الفاظ عام‌تری

جدول ۶. نمونه‌های مفاهیم سیاسی التقاطی در سه ترجمه رمان

مثال انگلیسی	مثال فارسی	مثال عربی
There are still people who maintain that freedom of taste, expression, and religion, not to mention democracy, are guaranteed in this country! I would like to know: does the law punish pizza-haters?(p6)	آن وقت هنوز هستند آدم‌هایی که باور دارند در این کشور آزادی انتخاب بیان و مذهب تضمین شده است! دموکراسی را هم دیگر نگویم خیلی دلم می‌خواهد بدانم آیا قانون، دشمنان پیتزا را تنبیه می‌کند؟ (۱۰)	بعد هذه الفضيحة تجد من يقول لك إن حرية الأكل والتعبير والاعتقاد والديمقراطية مكفولة في هذا البلد أريد أن أعرف هل يعاقب القانون من يكره البيتزا أم لا؟ (۱۰)
Let me say that I don't have much faith in the Italian police. So many times they've hauled me in to the police station to interrogate me like a dangerous criminal!(p14)	این را هم بگویم که پلیس ایتالیا از نظر من اعتباری ندارد خیلی پیش آمده که من را کشیده‌اند به ایستگاه پلیس تا مثل یک جانی بازجویی ام کنند (۱۹)(نقض آزادی بیان)	أنا لا أثق كثيرا في الشرطة الإيطالية. من مرة أقتادوني إلى مركز الشرطة لاستجوابي كأنى مجرم خطير (۲۴)
Doesn't the government want to get rid of unions ? Isn't it looking for obedient workers that it can fire without legal repercussions? I believe firmly that what Professor Antonio Marini maintains is true: our big problem is underdevelopment. Unfortunately, Italy is an uncivilized country. I say that the moment has arrived to abandon dangerous ideas, such as that dogs are only good for guard duty (p41).	مگر دولت نمی‌خواهد از شر اتحادیه‌ها خلاص شود؟ مگر دنبال کارگرهایی نیست که سرشان به کار خودشان باشد تا بدون عواقب حقوقی اخراجشان کند؟ من عمیقاً باور دارم که نظر پروفسور آنتونیو مارینی درست است؛ مشکل بزرگ ما عقب ماندگی از توسعه است. بدبختانه ایتالیا کشوری نامتمدن است به نظر من وقت آن رسیده تا فکرهاى خطرناکی را مثل اینکه سگ‌ها فقط به درد نگهبانی می‌خورند دور بریزیم. (۵۵)	ألا تريد الحكومة التخلص من نقابات العمال ألا تبحث الحكومة عن عمال مطيعين يمكن فصلهم من العمل دون تحمل أى تبعات قضائية! أنا مقتنعة تمام الاقتناع بما يقوله الأستاذ أنطونيو ماريني: مشكلتنا الأساسية هي التخلف، للأسف إيطاليا بلد غير متحضر. أنا أقول بصوت مرتفع: "لقد حان الأوان للتخلي عن الموقف الساذج والمتخلف الذى يقول إن الكلاب تصلح للحراسة فقط! " (۶۶)
I don't have a residency permit , and if I fell into their hands they wouldn't be indulgent with me and in the blink of an eye I would find myself back in the airport in Lima, back in the inferno of poverty (p46).	من جواز اقامت ندارم و اگر دست پلیس بیفتم آسان نمی‌گیرند و در یک چشم به هم زدن دوباره خودم را توی فرودگاه لیما، همان جهنم فقر، درمی‌یابم. (۶۴)	أنا لا أملك وثيقة الإقامة ، فلو وقعت في يد قوات الأمن فإنهم لن يرحموني، في رمش العين أجد نفسي في مطار ليما، سأعود إلى جحيم الفقر. (۷۶)

تاریخ و زمان

ششمین مقوله التقاط زبانی- فرهنگی در رمان بررسی‌شده، تاریخ/زمان است. در متن عربی اثر، تعداد چهار مورد کاربرد تاریخ/زمان میلادی به چشم می‌خورد که به متن ویژگی دورگه داده است (جدول ۷).

همان‌طور که در نمونه‌های بالا می‌بینیم، هر سه مترجم، مفاهیم سیاسی التقاطی همچون آزادی بیان، دموکراسی، خفقان، اتحادیه‌های سیاسی و غیره را با ترجمه‌ای واژه به واژه و دقیق بازگو کرده‌اند. این انتخاب به حفظ فضای التقاطی در ترجمه‌ها کمک کرده است.

متن انگلیسی رمان قابل بازآفرینی نبوده است.

دستور زبان نامتعارف

هفتمین مقوله التقاط زبانی- فرهنگی در رمان بررسی شده، دستور زبان متعارف است. در متن عربی اثر، تعداد پنج مورد دستور زبان نحوی غیرمتعارف به چشم می‌خورد که به متن ویژگی دورگه داده است. این ساختارها از قاعده «مبدأ- مبتدا» یا «فعل-فاعل-مفعول» در زبان عربی فصیح پیروی نمی‌کنند و حاصل تأثیرپذیری نویسنده از ساختارهای نحوی زبان‌های اروپایی (به ویژه ایتالیایی) است. در ادامه به تحلیل هر نمونه می‌پردازیم:

جدول ۸. نمونه‌های دستور زبان نامتعارف در سه ترجمه رمان

مثال عربی	مثال فارسی	مثال انگلیسی
عام ۳۵۶ م (۳۱)	سال ۳۵۶ (۲۴)	The year 356 (p18)
عام ۱۹۷۱ (۴۹)	سال ۱۹۷۱ (۴۲)	In 1971 (p30)
عام ۱۹۶۸ (۹۰)	سال ۶۸ (۷۴)	Revolution of '68 (55)
موندیال ۱۹۸۲ (۹۵)	سال ۱۹۸۲ (۸۲)	In 1982 (p59)

مثال عربی	مثال فارسی	مثال انگلیسی
قلت له : الرجاء أن تستعمل المصعد برفق، وتأكد من غلق الباب بإحكام، ولا تضغط على الزر بقسوة! " (۳۶)	گفتم: «لطفاً در رو نکوبون درست هم ببندش دکه‌ها رو هم آروم فشار بده. (۲۹)	"Please don't bang the door. Make sure you've closed it properly, don't press the button too hard." (p22)
الرفقة يا مريم العذراء ! (۴۲) (در اصل باید «یا مريم العذراء الرفقة» می‌بود)	سن جناوری بزرگ، خودت مراقب باش (۳۳)	San Genna', you see to it! (p25)
الرحمة يا يسوع المسيح! (۴۳) (مشابه مثال قبل)	یا مريم مقدس کمکمان کن (۳۴)	Jesus, Mary, and Joseph! Madonna, help us! (p26)
هناك أيضا العربي عبدو بائع السمك فى سوق... (۵۱)	آن عربی عبدو هم هست که در پیتزا ویتوریو ماهی می‌فروشد (ص ۴۳)	There's the Arab Abdu, who sells fish in Piazza Vittorio (p31).
كان شيئاً لم يكن (۶۲) (در اصل باید «كان لم يكن شيئاً» می‌بوده است)	انگار نه انگار اتفاقی افتاده است (۵۲)	As if nothing had happened (p38).

در زبان عربی فصیح، در ساختار ندایی که با آن درخواست چیزی از منادا مطرح می‌شود، اولویت بر این است که ابتدا منادا (شخص یا مقام مورد خطاب) ذکر گردد و سپس خواسته و درخواست بیان شود. برای نمونه، در دعای قرآنی می‌خوانیم: «رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً» (بقره: ۲۰۱) که ابتدا منادا (رَبَّنَا) آمده و سپس خواسته (آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً) بیان شده است. همچنین در تعبیر رایج «إِلَهِي الْعَفْو» ابتدا «الهی» به عنوان منادا ذکر می‌شود و پس از آن خواسته که همان «العفو» (بخشش) است، با نصب به عنوان مفعول به برای فعل محذوفی چون «أَسْأَلُ» یا «أُرِيدُ» می‌آید. حال آنکه در جمله‌های «الرفقة يا مريم العذراء» و «الرحمة يا يسوع المسيح!

الرحمة» در ترجمه عربی رمان، نویسنده تحت تأثیر ساختار زبان اصلی (ایتالیایی) که عبارت «Pietà, Madonna!» در آن ابتدا خواسته («أُفْتُ» و «رحمت») و سپس منادا («مريم» و «مسیح») ذکر می‌شود، اقدام به معکوس کردن این ترتیب نموده است. اگرچه این ساختار در زبان عربی به طور مطلق، نادرست محسوب نمی‌شود، اما از نظر سبک و بلاغت عربی، ساختاری نامتعارف و نامأنوس است؛ چراکه الگوی معمول و رایج آن است که ابتدا منادا ذکر گردد و سپس خواسته به صورت مفعول به برای فعل محذوفی مانند «أُرِيدُ» یا «أَسْأَلُ» و منصوب به «نزع الخافض» بیان شود. بنابراین، آنچه در این نمونه‌ها رخ داده، ترجمه واژه به واژه از زبان ایتالیایی و

ساختارهای استاندارد زبان انگلیسی، از آشنایی‌زدایی نحوی پرهیز کرده است. در نتیجه، غرابیت دستوری که یکی از ویژگی‌های اصلی متون التقاطی به شمار می‌رود، در ترجمه‌های انگلیسی و فارسی این رمان بازتاب نیافته است. این در حالی است که نویسنده در ترجمه عربی خود با آگاهی کامل و عامدانه از این ساختارهای نامتعارف بهره برده تا فضای دورگه و بینابینی متن را برجسته‌تر سازد.

وام‌واژه

هشتمین مقول‌التقاط زبانی - فرهنگی در رمان بررسی‌شده، وام‌واژه^۱ است. وام‌واژه، واژه‌ای است که از متن اصلی قرض گرفته شده و عیناً وارد متن ترجمه می‌شود. در متن عربی اثر، تعداد شش مورد وام‌واژه به چشم می‌خورد که به متن ویژگی دورگه داده است (جدول ۹).

جدول ۹. نمونه‌های وام‌واژه در سه ترجمه رمان

مثال عربی	مثال فارسی	مثال انگلیسی
تشاو (۱۳) ciao	چائو (۱۲) (به معنای سلام)	“Ciao!” (p8)
وایو (۱۴)	گوایو (۱۳) (به معنای پسر)	“Guaglio” (p9)
مرسی (۱۵)	مرسی (۱۳)	“Merci!” (p9)
مشروب بیسکو (۷۴)	آبجو و بیسکو (۶۲)	Beer and Pisco (p45)

همان‌طور که در نمونه‌های بالا می‌بینیم، هر سه مترجم تعابیر قرضی ایتالیایی را در متن ترجمه خود آورده‌اند و صرفاً بر حسب ویژگی‌های آوایی زبان مقصد تغییراتی در املاهای واژگان ایجاد کرده‌اند. بدین ترتیب، این مقوله از التقاط زبانی - فرهنگی در ترجمه‌ها به طور کامل بازتاب یافته است.

املاهای خارجی

نهمین مقول‌التقاط زبانی - فرهنگی در رمان بررسی‌شده، املاهای خارجی است. در متن عربی اثر، تعداد هشت مورد املاهای خارجی به چشم می‌خورد که به متن ویژگی دورگه داده است (جدول ۱۰).

همان‌طور که در نمونه‌های زیر می‌بینیم، کاربرد واژگانی با املاهای لاتین در متن عربی موجب ایجاد فضایی التقاطی در متن شده است. مترجم انگلیسی با کاربرد فونت خمیده و

معکوس کردن ترتیب طبیعی منادا و خواسته است که به متن عربی جلوه‌ای التقاطی و دورگه بخشیده است. همچنین در جمله «هناك أيضًا العربي عبدو بائع السمك في سوق...» (ص ۵۱) باید توجه داشت که در زبان عربی فصیح، صفت «العربی» باید پس از موصوف خود «عبدو» بیاید و ساختار متعارف به صورت «عبدو العربی» است، اما نویسنده با مقدم کردن صفت بر موصوف (العربی عبدو) قصد داشته است هویت عربی شخصیت را برجسته و تأکید کند؛ این تقدیم و تأخیر در زبان عربی کلاسیک جایز نیست و حاصل تأثیرپذیری از ساختار زبان ایتالیایی است که در آن صفات اغلب پیش از اسم می‌آیند (مثلاً «l'arabo Abdu»); این نوع ساختار که در زبان‌شناسی به «تقدیم صفت بر موصوف» معروف است، در متن عربی نوعی آشنایی‌زدایی نحوی ایجاد کرده و فضای التقاطی متن را تقویت می‌کند. در جمله «كأن شيئاً لم يكن» (ص ۶۲) نیز باید گفت که در زبان عربی فصیح، ساختار صحیح برای بیان این مفهوم «كأن لم يكن شيئاً» است (با تقدیم فعل و مؤخر آمدن «شیئاً» به عنوان اسم «كان»); اما نویسنده ساختار عربی را بر اساس الگوی ایتالیایی «Come se niente fosse» (به معنای «انگار هیچ چیز نبود») تغییر داده و «شیئاً» را مقدم کرده است، و این جابجایی مؤخر به مقدم، هرچند از نظر دستوری کاملاً نادرست نیست، اما در زبان عربی کلاسیک بسیار غیرمعمول و نامأنوس است و با قاعده «تقدیم معمول عامل» که در زبان عربی رواج دارد همخوانی کامل ندارد. در مورد جمله «قلت له: الرجاء أن تستعمل المصعد برفق...» نیز باید گفت که ساختار زبانی نسبتاً استاندارد است، اما نکته قابل توجه در ترجمه فارسی است که نویسنده مقاله بدان اشاره کرده است؛ با این حال، در ترجمه عربی نیز نوعی سادگی و عامیانه‌گویی در انتخاب واژگان (مانند «تستعمل المصعد برفق» به جای ساختارهای فصیح‌تر) دیده می‌شود که خود نوعی غرابیت سبکی محسوب می‌گردد.

همان‌طور که در نمونه‌های بالا مشاهده می‌شود، ترجمه‌های فارسی و انگلیسی ساختار دستوری متعارف و استاندارد خود را حفظ کرده‌اند و غرابیتی در آن‌ها به چشم نمی‌خورد. به عبارت دیگر، مترجم فارسی و انگلیسی برخلاف نویسنده/مترجم عربی، از شکستن هنجارهای نحوی زبان مقصد برای ایجاد فضای التقاطی استفاده نکرده‌اند. دلیل احتمالی این امر آن است که ترجمه فارسی بر اساس نسخه ایتالیایی انجام شده و تابع ساختارهای نحوی ترجمه عربی نبوده است. همچنین، مترجم انگلیسی نیز با تکیه بر

1. borrowing

واژگان با حرف اول بزرگ کوشیده این ویژگی التقاطی را در ترجمه حفظ کند اما املاى لاتین در ترجمه فارسی تبدیل به املاى فارسی شده و التقاط-زبانى در متن بازتابى نیافته است.

جدول ۱۰. نمونه‌های املاى خارجى در سه ترجمه رمان

مثال عربی	مثال فارسی	مثال انگلیسی
Amore اى حبیبي (۲۲)	عزیز دلم (۱۸)	Sweetheart (p13)
بارفی برافو (parvi bravo) (۳۲)	پروى براوو (۲۵)	Parvi Bravo (p19)
طوطو Toto (۳۳)	توتو (۲۷)	Toto (p20)
فهو لا يتقن الإيطالية ويقع فى الكثير من الأخطاء اللغوية المضحكة كترديده الجملة التالية : أنا لست جنتيلي! ! non sono (GENTILE). ومعروف أن كلمة جنتيلي (GENTILE) تعنى اللطيف والمهذب والظريف. (۳۵)	آن طور که حرف می‌زند قشنگ معلوم است خارجى است. همه‌اش اشتباه‌های مسخره می‌کند مثلاً همیشه می‌گوید: «من جنتيله نیستم.» و می‌گوید: من مؤدب نیستم مهربان نیستم. مثل اینکه کسی بگوید: «من بی‌تربیتم» (۲۸)	You know he's a foreigner, with that way he talks. He makes so many ridiculous mistakes, like when he says, over and over, "I am not gentile!"—"I am not polite, not nice," he says, the way someone might say, "I am rude." (p21)
حاشیه حول الخبر (striscia la notizia) (۳۷)	برنامه تلویزیونی استریشا لا نوتیتزیا (۳۰)	TV show Striscia la notizia (p22)
بیوتیفول (Beautiful) (۷۹)	جسور و زیبا (۶۵)	The Bold and the Beautiful (p47)

اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها

دهمین مقوله التقاط زبانی-فرهنگی در رمان بررسی شده، اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها است. در متن عربی اثر، تعداد سه مورد اصطلاحات و ضرب‌المثل‌های خارجى به چشم می‌خورد که به متن ویژگی دورگه داده است (جدول ۱۰).

جدول ۱۱. نمونه‌های اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها در سه ترجمه رمان

مثال عربی	مثال فارسی	مثال انگلیسی
المثل الفارسی القائل: سكر الشباب أقوى من سكر الخمر!	ضرب المثل فارسی: جوانی مثل شراب سرمست می‌کند (۱۳)	There's a Persian proverb that goes: youth is as intoxicating as wine (p9).
السادة بالولادة لا بالاكنتساب (Signor) (۳۴) (si nasce)	نجابت ارثی است (۲۸)	"Gentlemen are born." (p20)
أسوء من ابن روما (Peggio di un romano). (۸۸)	بدتر از یک رومی (۶۶)	"Worse than a Roman." (p54)

در نمونه نخست جدول ۱۱، مترجمان عربی و انگلیسی با ذکر یک مثل فارسی در متن ترجمه خود، فضایی التقاطی را خلق کرده‌اند اما مترجم فارسی با برگردان واژه به واژه ضرب‌المثل متن اصلی، فضای التقاطی را از میان برده است. در نمونه دوم، مترجم عربی با درج معادل لاتین ضرب‌المثل

متن اصلی فضایی دورگه به وجود آورده است که در دو ترجمه دیگر دیده نمی‌شود. نهایتاً در نمونه سوم، تصویر ضرب‌المثل ایتالیایی (بدتر از یک رومی) با ترجمه واژه به واژه به هر سه ترجمه فارسی، عربی و انگلیسی راه یافته و فضایی التقاطی خلق کرده است. بدین ترتیب، رویکرد سه مترجم در همه موارد یکسان و در راستای حفظ عناصر التقاطی در متن ترجمه نبوده است.

بحث درباره نتایج

در پژوهش جاری، حضور زیرمقولات مختلف عناصر التقاط زبانی-فرهنگی و شیوه‌های برگردان این عناصر در سه ترجمه رمان «برخورد تمدن‌ها سر آسانسوری در پیتزا و ویتوریو» توصیف و بررسی شد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که مقولات مختلف التقاط زبانی-فرهنگی در مدل فرحزاد و قنبری منفرد (۲۰۱۰) همچون اسامی، اغذیه، البسه، مفاهیم اجتماعی، مفاهیم دینی، مفاهیم سیاسی، تاریخ/زمان، دستور زبان نامتعارف، وام‌واژه، املاى خارجى و اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها در رمان مذکور حضور پررنگ دارند. در این میان، نمونه‌ای از تغییر شکل زبان (ترکیب واژگان) در رمان مذکور یافت نشد. بدین ترتیب، یافته‌های این مطالعه، اعتبار دسته‌بندی فرحزاد و قنبری منفرد (۲۰۱۰) از عناصر التقاط زبانی-فرهنگی را تأیید می‌کند (جدول ۱۲).

جدول ۱۲. بسامد زیرمقولات التقاط زبانی - فرهنگی و شیوه برگردان آن

تغییر	ترجمه واژه به واژه	وام‌گیری	حذف	بسامد کل	زیرمقوله / روش ترجمه
۰	۰	۸	۰	۸	نام‌ها
۱	۰	۱۰	۰	۱۱	غذاها
۰	۳	۰	۰	۳	مفاهیم اجتماعی
۲	۴	۰	۰	۶	مفاهیم مذهبی
۰	۵	۰	۰	۵	مفاهیم سیاسی
۰	۴	۰	۰	۴	تاریخ و زمان
۰	۰	۶	۰	۶	وام‌واژه
۲	۰	۴	۰	۶	املائی خارجی
۱	۲	۰	۰	۳	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها
۶	۱۶	۲۸	۰	۵۲	مجموع

مورد بررسی تصویری متفاوت از این مفاهیم در جامعه ایتالیا نشان دهد؛ تصویری که با ترجمه واژه به واژه به ترجمه‌های اثر نیز راه یافته است.

در مورد زیرمقوله چهارم یعنی مفاهیم مذهبی التقاطی، نتایج پژوهش گویای آن بود که مفاهیمی همچون احکام دینی، مناسک، قوانین و محرمات دین اسلام که در متن اصلی به کار رفته بودند، در ترجمه‌های اثر نیز به صورت واژه به واژه بازگو شده بودند که این روش ترجمه موجب حفظ فضای التقاطی در ترجمه‌ها شده بود. این نتایج همگام با یافته‌های اوکانر (۲۰۲۱) است که از حساسیت معنایی برگردان واژگان مذهبی و گرایش مترجمان متون مقدس به ترجمه واژه به واژه این دسته از متون سخن گفته بود.

در مورد زیرمقوله پنجم یعنی مفاهیم سیاسی، هر سه مترجم مفاهیم سیاسی التقاطی همچون آزادی بیان، دموکراسی، خفقان، اتحادیه‌های سیاسی و غیره که از مفاهیم سیاسی متداول در جهان غرب هستند را با ترجمه‌ای واژه به واژه بازگو کرده‌اند. این انتخاب مترجمان (به ویژه مترجمان عربی و فارسی) موجب شده ترجمه آنان فضایی التقاطی به خود گیرد. این نتایج موید یافته‌های ساروسی-ماردیروس (۲۰۱۴) است. وی با بررسی ترجمه متون سیاسی نتیجه گرفته بود که به دلیل ظرافت مفاهیم تخصصی در این حوزه، معادل‌یابی و برگردان دقیق اصطلاحات تخصصی بایسته و ضروری است.

در مورد زیرمقوله ششم یعنی تاریخ/زمان، در هر سه ترجمه رمان، تاریخ‌ها بر اساس تقویم میلادی درج شده است. واضح است که این انتخاب مترجمان موجب پیدایش

نتایج این مطالعه همچنین گویای آن بود که سه مترجم در برگردان نام‌های لاتین افراد از روش وام‌گیری بهره‌گرفته‌اند و در مواردی شکل نوشتاری اسامی را با شکل معمول در زبان مقصد سازگار کرده‌اند. بدین ترتیب، اسامی خاص به عنوان یک مقوله التقاطی به ترجمه‌ها راه یافته است. البته، مطالعات پیشین نیز نشان داده بودند ترجمه دقیق اسامی خاص روشی متداول و پذیرفته‌شده در برگردان این عناصر زبانی است (میرزاسوزنی، ۲۰۰۸؛ نیانگری و وانگاری، ۲۰۱۹).

در مورد زیرمقوله دوم یعنی نام غذاها، نتایج نشان داد که مترجمان اسامی غذاهای ملیت‌های مختلف را از طریق وام‌گیری به ترجمه خود آورده‌اند که این انتخاب به حفظ فضای التقاطی متون ترجمه کمک کرده است. این نتایج هم موید یافته‌های چپارو و روزاتو (۲۰۱۵) است که نشان داده بودند وام‌گیری از روش‌های رایج برگردان نام اسامی غذاها در ایتالیا است. در این میان، مترجم فارسی در ترجمه نام نوشیدنی‌های الکلی از تعبیر «بطری نوشیدنی» استفاده کرده که آشکارا ناشی از حساسیت‌های اعتقادی و فرهنگی خوانندگان در جامعه ایران است. پیش از این تیما، منصفی، رمضانی، و یلش‌رزه (۲۰۲۴) روش حذف و جانشینی را روش متداول در برگردان نام نوشیدنی‌های الکلی در ایران دانسته بودند.

در مورد زیرمقوله سوم یعنی مفاهیم اجتماعی التقاطی، یافته‌های ما نشان داد که هر سه مترجم مفاهیم یادشده را به صورت واژه به واژه بازگو کرده‌اند تا تصویری دقیق از فضای اجتماعی دورگه در رمان به دست دهند. اگرچه مفاهیمی همچون سخنرانی‌های سیاسی، منازعات جمعی و غیبت کردن در بیشتر فرهنگ‌های جهان مشترک هستند اما رمان

ضرب‌المثل‌ها، فضایی دورگه را در ترجمه خود به وجود آورده‌اند و گاه با کاربرد ضرب‌المثل متداول در متن مقصد، متنی یکدست و بدون غرابت پدید آورده‌اند. سایر زیرمقولات التقاط زبانی- فرهنگی بسامدی در متون ترجمه بررسی شده نداشته‌اند.

در مجموع، به نظر می‌رسد که رویکرد سه مترجم در برگردان زیرمقولات مختلف التقاطی یکسان نبوده است. این نتایج کمابیش با یافته‌های بدیع‌الزمان، سامانی و باقری‌پور (۲۰۲۲) همخوانی دارد. این پژوهش‌گران، راهبردهای ترجمه عناصر التقاط فرهنگی را در ترجمه‌های چهار رمان انگلیسی به فارسی را بررسی کردند. یافته‌های این پژوهش نشان داد گرایش عمده مترجمان ادبی به طبیعی‌سازی عناصر التقاط زبانی- فرهنگی در فارسی بوده به نحوی که خوانندگان متوجه غرابت عناصر فرهنگی بیگانه در فارسی نشوند. با وجود این، مترجمان مذکور با کاربرد واژگان و ساختارهای دورگه توانسته‌اند غرابت زبانی متون اصلی را در ترجمه خود بازتاب دهند.

رویکرد مترجمان این پژوهش همچنین در راستای رویکرد کمبو (۲۰۱۹) است. وی رویکردی جدید برای مواجهه با متون دورگه و ترجمه آن‌ها ارائه کرد. او رویکرد خود را در سه مرحله دریافت، انتقال و بازتولید تبیین کرد تا بتواند نقش عناصر التقاط زبانی- فرهنگی را در بافت فرهنگی جامعه مقصد بازآفرینی کند. بدین ترتیب، رویکرد کمبو به درک التقاط زبانی- فرهنگی و نقش آن در متن اصلی (بعد شناختی) و برگردان موثر نقشی معادل متن اصلی در بافت فرهنگی جامعه مقصد (بعد ترجمه‌ای) کمک می‌کند.

رویکرد مترجمان مطالعه جاری با یافته‌های مقدم چرکاری (۱۴۰۱) همخوانی دارد. وی با بررسی متون التقاطی ادبیات چیکانی و نقش مترجم به عنوان کنشگر اجتماعی در ترجمه آن‌ها نشان داد یکی از راه‌های مبارزه فرهنگی علیه انقیاد پسا استعماری، استفاده از ادبیات التقاطی است که در آن خالقان و بازنویسان این نوع متن، در کنار هم در چالشی مدام برای جلوگیری از حذف گفتمانی هستند که متعلق به اقلیت زبانی، فرهنگی و گفتمانی در بافتاریست که در آن اکثریتی صاحب ثروت و قدرت گفتمان نمادین در تلاش برای حذف دیگری و تثبیت خویش است.

با در نظر داشتن چارچوب نظری آمیختگی زبانی از هومی بابا، یافته‌های این پژوهش نشان داد که هر سه مترجم با به‌کارگیری روش‌های ترجمه دقیق شامل وام‌گیری و

فضای دورگه در متون عربی و فارسی شده اما این ویژگی در متن انگلیسی رمان قابل بازآفرینی نبوده است. پیش از این، ویدارواتی، آریانتی و ویجاوایا (۲۰۱۹) نیز در مطالعه خود نشان داده بودند که هنجار غالب در ترجمه از انگلیسی به اندونزیایی، حفظ سال‌ها در تقویم میلادی و عدم تبدیل آن به تقویم محلی است.

در خصوص زیرمقوله هفتم یعنی دستور زبان نامتعارف، نتایج نشان داد برخی واژگان در ترجمه عربی در ساختار جمله جابجا شده و ساختارهای دستوری نامتعارف را بوجود آورده‌اند در حالی که در ترجمه‌های فارسی و انگلیسی ساختار دستوری متعارف است و غرابتی به چشم نمی‌خورد. رویکرد مترجمان فارسی مغایر با توصیه واشبورن (۲۰۲۳) است. وی با تحلیل آشنایی‌زدایی در ترجمه متون ادبی نشان داده بود که کاربرد ساختارهای دستوری نامتعارف موجب آشنایی‌زدایی در ادبیات می‌شود. این آشنایی‌زدایی از ابزارهای ایجاد فضای التقاطی در متن ادبی است.

در خصوص زیرمقوله هفتم یعنی وام‌واژه، نتایج حاکی از آن بود که هر سه مترجم تعابیر قرضی ایتالیایی را در متن ترجمه خود آورده‌اند و صرفاً بر حسب ویژگی‌های آوایی زبان مقصد تغییراتی در املاهای واژگان ایجاد کرده‌اند. بدین ترتیب، این مقوله از التقاط زبانی- فرهنگی در ترجمه‌ها به طور کامل بازتاب یافته است. این نتایج همراستا با یافته‌های واعظیان و ایزدان (۲۰۱۹) است که نشان داده بودند وام‌گیری از شیوه‌های متداول برگردان مفاهیم فرهنگی است که در غلبه مترجم بر موانع زبانی و فرهنگی در ترجمه نقش مهمی دارد.

در خصوص زیرمقوله هشتم یعنی املاهای خارجی واژگان، یافته‌های پژوهش موید آن بود که کاربرد واژگانی با املاهای لاتین در متن عربی موجب ایجاد فضایی التقاطی در متن شده است. مترجم انگلیسی با کاربرد فونت خمیده و واژگان با حرف اول بزرگ کوشیده این ویژگی التقاطی را در ترجمه حفظ کند اما املاهای لاتین در ترجمه فارسی تبدیل به املاهای فارسی شده و التقاط-زبانی در متن بازتابی نیافته است. پیش از این، سالدانها (۲۰۱۱) با بررسی واژگان خارجی در ترجمه‌های پیتربوش و مارگارت ژول نشان داده بود که این دو مترجم با کاربرد املاهای خارجی واژگان توانسته‌اند سبکی متمایز در ترجمه‌های خود ایجاد کنند.

در نهایت، در مورد زیرمقوله نهم یا اصطلاحات و ضرب‌المثل‌های خارجی، نتایج نشان داد که سه مترجم عملکرد منسجمی نداشته‌اند؛ گاهی با برگردان واژه به واژه،

متن ترجمه، عناصر التقاطی را حذف کرده و فضای دورگه متن اصلی را از میان برده‌اند. عوامل متعددی در این بین نقش داشته‌اند. در مورد مفاهیم التقاطی مذهبی، حساسیت جامعه مقصد به این مفاهیم موجب گرایش مترجمان عربی و فارسی به تعدیل و تغییر شده است. در مواردی، قرابت طبیعی دو زبان و فرهنگ موجب از میان رفتن فضای التقاطی شده است، برای نمونه ورود تاریخ و سنوات میلادی به متن انگلیسی موجب فضای التقاطی نشده است. در این میان از سبک شخصی مترجمان نیز نباید غافل بود که بررسی آن نیازمند پژوهش‌های جداگانه است و در این مقال نمی‌گنجد. یافته‌های این پژوهش برای مترجمان حوزه ادبیات مهاجرت، پژوهشگران ترجمه ادبی و مدرسان ترجمه ادبی سودمند است و آن‌ها را با زیرمقولات مختلف التقاطی زبانی- فرهنگی در آثار ادبیات مهاجرت و روش‌های مترجمان در برگردان این زیرمقولات آشنا می‌سازد. از سوی دیگر، چندزبانه بودن این پژوهش زمینه‌ساز مطالعات آتی در راستای شناسایی جهانی‌های ترجمه در حوزه ادبیات مهاجرت فارغ از محدودیت‌های زبانی، فرهنگی و جغرافیایی است. این پژوهش به دلیل ماهیت موردپژوهانه خود با محدودیت‌هایی همراه بوده است. به دلیل محدودیت دانش زبانی پژوهشگران، نسخه ایتالیایی اثر بررسی نشده است. بررسی آن نسخه به درک عمیق‌تر از التقاطی زبانی- فرهنگی در نثر نویسنده اصلی کمک خواهد کرد. افزون بر این، پژوهشگران با پیاده‌سازی روش این پژوهش بر سایر آثار ادبیات مهاجرت قادر خواهند بود میزان تعمیم‌پذیری نتایج پژوهش جاری به سایر آثار و مترجمان را نیز بررسی کنند.

ترجمه واژه به واژه، در مسیر بازنمایی التقاطی زبانی- فرهنگی در ترجمه حرکت کرده‌اند. به تعبیر هومی بابا، بازنمایی التقاطی زبانی- فرهنگی در سه ترجمه به خلق فضای سوم فرهنگی کمک کرده و مرزهای قومیتی و ملیتی میان جوامع را کم‌رنگ کرده است. این رویکرد مترجمان منجر به ظهور چندصدایی زبانی و فرهنگی در ترجمه‌ها شده است.

از نظر هومی بابا، ادعای «خلوص» فرهنگ‌ها ادعایی غیرقابل دفاع است. از نظر او، شناخت فضای دوپهلوی هویت فرهنگی می‌تواند به ما کمک کند تا بر هراس خود از تنوع فرهنگی غلبه کنیم و به جای آن، نوعی آمیختگی مثبت را به رسمیت بشناسیم که در آن تفاوت فرهنگی، کارساز و مفید است. همین نگاه در سه ترجمه رمان بررسی‌شده در پژوهش جاری قابل مشاهده است و در این سه ترجمه، ترکیب مثبتی از زبان‌ها و فرهنگ‌های مختلف ارائه شده است.

نتیجه‌گیری

در پژوهش جاری، زیرمقولات التقاطی زبانی- فرهنگی و شیوه برگردان آن‌ها در سه ترجمه از رمان «برخورد تمدن‌ها سر آسانسوری در پیتزا ویتوریو» بررسی شد. از برآیند عملکرد سه مترجم می‌توان چنین نتیجه گرفت که بیشترین نمود التقاطی زبانی- فرهنگی در سه ترجمه رمان بررسی‌شده در زیرمقولاتی همچون اسامی اشخاص، غذاها، تاریخ‌ها، واژه‌های قرضی بوده که مترجمان در برگردان آن‌ها از ترجمه واژه به واژه و دقیق بهره گرفته و با این شیوه، التقاطی زبانی- فرهنگی را در ترجمه خود حفظ کرده‌اند. در سایر زیرمقولات التقاطی، مترجمان با یکدست‌سازی

References

- Afzali, K., & Afashari, H. (2020). An Investigation into National and Religious Identities of Translators in Hybrid Novels: Duma's Translated Works in Iran. *Language and Translation Studies (LTS)*, 53(2), 181-201. Doi: 10.22067/lts.v53i2.82626[In Persian]
- Badiozaman, F. Samani, E., & Bagheripour, R. (2022). Retaining Linguistic Hybridity: A Multiple Case Study of Non-Standard Language Transfer through Literary Translation Process. *Iranian Journal of Applied Linguistics*, 25 (1), 1-30.
- Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. London: Routledge.
- Chiaro, D., & Rossato, L. (2015). Food and translation, translation and food. *The Translator*, 21(3), 237-243.
- Farahzad, F. (2004). Hybrid Texts. *Iranian Journal of Translation Studies*, 6, 75-81.
- Farahzad, F., & Ghanbari Monfared, B. (2010). Hybridity in immigration literature and translated literature. Published online in Translation Directory. Available at <https://www.translationdirectory.com/articles/article2277.php>.
- Holquist, M. (1984). *The Dialogic Imagination: Four Essays*. Texas: University of Texas Press.
- Javaheri Duma, F. (2009). *The Fragrance of Hyacinth, the Fragrance of Pine*, translated by Mohammad Soleimani-Nia. Tehran: Qesh. [In Persian]
- Kembou, E. (2019). *Understanding and*

- Translating Hybrid Texts: A Methodological Approach Based on French-speaking Cameroonian Literature.* Hildesheim: LIT Verlag.
- Mirza Suzani, S. (2008). Translation of Proper Names: Problems and Approaches. *Iranian Journal of Translation Studies*, 21, 40-59.
- Moghaddam Charkari, J. (2022). Hybrid Literature, Chicano Literature and the Role of Translator as Social Activist in Their Translation. *Journal of Critical Literature and Humanities*, 22(9), 141-164. SID. <https://sid.ir/paper/1055943/en> [In Persian].
- Mollanazar, H., & Parham, F. (2009). Trends in and manifestations of hybridity. *Iranian Journal of Translation Studies*, 27, 29-48.
- Nayeri, D. (2013). *A Teaspoon of Earth and Sea*. New York: Riverhead.
- Neubert, A. (2001). Some implications of regarding translations as hybrid texts. *Across Languages and Cultures* 2(2), 181-193.
- Ning, L. (2023). Hybridity in Translation Revisited: Strategic Potentials for Intercultural Communication. *Lecture Notes on Language and Literature*, 6(3), 1-7.
- Nyangeri, N. A., & Wangari, R. (2019). Proper Names in Translation: Should They be Translated or Not? *Eastern African Literary and Cultural Studies*, 5(3-4), 347-365.
- O'Connor, A. (2021). Translation and religion: Issues of materiality. *Translation Studies*, 14(3), 332-349.
- Parham, F. (2011). Real Diaspora and Virtual Diaspora of Hybrid Texts in Authoring and Translation. *Translation Studies*, 1, 117-133. [In Persian]
- Pym, A. (2001). Against the praise of hybridity. *Across Languages and Cultures*, 2(2), 195-206.
- Saldanha, G. (2011). *Style of translation: The use of foreign words in translations by Margaret Jull Costa and Peter Bush*. In *Corpus Based Translation Studies: Research and Applications*. 237-258.
- Sarosi-Mardirosz, K. (2014). Problems related to the translation of political texts. *Philologica*, 6(2), 159-180.
- Schaeffner, C., & Adab, B. (2001). The idea of the hybrid text in translation: Contact as conflict. *Across Languages and Cultures*, 2, 167-180.
- Tima, N., Monsefi, R., Ramazani, A., & Yalsharzeh, R. (2024). Translation of Taboo Words in IRIB's Persian Dubbed Movies. *Journal of Language and Translation*, 14(2), 49-60.
- Vaezian, H., & Izadan, A. (2019). On Lexical Borrowing in Translation of English Novels into Persian. *Iranian Journal of Translation Studies*, 16(64), 7-26.
- Washbourne, R. L. (2023). Defamiliarization and Literary Translation: Insights on Foregrounding Phenomena as Deviation. *Tradução em Revista*, 34, 114-143.
- Widarwati, N. T., Arianti, A., & Wijayava, R. (2019). Analysis of translation techniques and translation quality of 2019 solo calendar of event. *International Journal of English Linguistics, Literature, and Education (IJELLE)*, 1(1), 1-8.
- Zand, F. (2015). Translation of hybrid texts: translator's strategies and ideologies in translation of Funny in Farsi by Dumas. *Asia Pacific Translation and Intercultural Studies* 2(3), 1-16.